

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

202. Aliqua notabilia circa copulam conjugalem. Primò, an incitantes amentes ad copulam peccent mortaliter? Et quomodo teneatur hanc circumstantiam confiteris? Et quid maximè de incitante amentem ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

Sup. hoc supra in Ref. 180. & in Ref. 185. Nota hic. & in to. 1. tr. 7. Ref. 99. à lin. 2. vique in finem.

20. Et tandem non deseram hic apponere casum, quem ponit doctissimus, & amantissimus pater Escobar in 2. edit. *Tholog. mor. lib. 7. Examin. cap. 9. num. 201.* ubi sic ait; Postulat cum veniali culpa vit, quia iusta causa non adest, à coniuge debitum cum situs variatione, causa scilicet voluptatis; rogo, num reddendo, venialiter etiam peccet fornicat aut absolute possit abnegare? Henriquez docet abnegare sub veniali debere. Ego cum Sancio iudico teneri ad reddendum; debet enim præsumere aliam subesse causam. Quod si sciat nullam esse præter delectationem, adhuc existimo posse sine veniali reddere, imò debere; quia etsi immoderata illa voluptas maritum ad veniale afferat, debet femina præsumere illam maiorem voluptatem coniugij strictiorem dilectionem coniugij conciliare. Ita ille, & ego.

RESOL. CCII.

Aligua notabilia circa copulam coniugalem?

Primo, an incitantes amantes ad copulam peccent mortaliter?

Et quomodo teneantur hanc circumstantiam confiteri?

Et quid maxime de incitante amentem habentem votum castitatis?

Secundo, an copula inita inter coniuges causa voluptatis sit peccatum veniale?

Ex quo inferitur posse coniuges inchoare copulam delectationis causa, & postea eam non absolovere, dummodo non subsit periculum pollutionis alterius coniugis, & vxor inchoata ea copula contenta sit?

Tertio, an quando aliquis accedit ad suam vxorem imaginatur feminam pulchram, quo ardentius actum coniugalem exerceat, peccet mortaliter?

Idem iudicium est de aspectu pueri in illum finem?

Ex part. 11. tr. 8. & Misc. 8. Ref. 35.

Sup. hoc infra in Ref. 210. §. penult. ad medium. verum. Quo argumento.

§ 1. Qværo primò, an incitantes amantes ad copulam, peccent; & quomodo teneantur hanc circumstantiam confiteri? Sanchez *lib. 1. disp. 8. num. 6.* ait peccare mortaliter eos, qui duos amantes non coniugatos ad copulam incitant, vt cum multis docet n. 6. & infert eum Ledesma, eos quibus amentium cura demandata est, curare debere ne congregentur; perinde atque tenentur ne alia mala inferant. Et addit; eos, qui ita copularent prædictos amantes, aperire debere in confessione easdem circumstantias, quæ fatendæ essent ea copula habita inter personas mentis compostes, quia talis circumstantia volita est à copulantibus illos amantes.

2. Sed hoc vltimum vt rectè obseruat Dicastillus, de *Sacram. tom. 3. tract. 10. disp. 9. dub. 4. num. 40.* quamuis probabilissimum, & fortasse verum, & in praxi ita seruandum, suam habet difficultatem pro omnibus casibus absque vlla distinctione loquendo, quamuis enim in plerisque verissimum sit, vt si aliquis amentium coniugatus sit, in quo casu sic incitans est causa iniustitiæ commissa contra coniugem alterum; in aliis tamen casibus, v. g. voti emissi ab illo amante seruandi castitatem, quando erat sui compos; non video qua ratione tam certum sit sic incitantem amentem habentem votum, peccare peccato sacrilegij contra votum castitatis, quod amens olim prudens emiserat: Nam licet demus doctrinam generalem, scilicet eum, qui mouet, aut incitat alium ad aliquod peccati genus, peccare eodem genere peccati cum eo, qui sic incitatus, peccat, saltem malitia secundaria: quatenus præceptum obligans aliquem ad aliquid faciendum, vel

Tom. 11.

omittendum ex natura rei obligat ceteros, vt non horrentur, aut incitent illum ad contraueniendum tali præcepto; quamuis hoc ita esse generaliter fateamur; tamen in nostro casu, ille qui incitat amentem habentem votum castitatis ad copulam non est causa, vt amens frangat votum, neque vt amens peccet contra illud, sitque infidelis Deo, & sacrilegus, quia nihil tale committit in illo actu, ergo non peccat eo genere peccati, quo peccaret; si amens ille fuisset sui compos. Imò si rectè expendamus, nec malitia secundaria fornicationis intra genus intemperantiæ peccat, quicumque incitat amantes ad copulam, quia non est causa vt illi sint intemperantes, & venerei, tales enim non sunt in eo actu. Solum ergo peccat sic incitans, quia incitat ad actum, quem nature leges non permittunt in natura rationali, nisi inter coniuges & sui compos, id est non amantes, quorum saltem alter possit seruire ad rectam prolis educationem. Et hæc omnia docet Dicastillus *ubi supra*, cui etiam ego adhareo.

3. Qværo secundo, An copula inita solum inter coniuges causa voluptatis sit peccatum veniale? Negatiuam sententiam tanquam probabilem olim docui, quod omnino negauit quidam Theologus, sed pro probabilitate dictæ opinionis ego postea plures adduxi, & idè ipsimet Doctores, qui contra me in dicta copula culpam venialem agnoscunt, fatentur tamen & admittunt nostram opinionem esse probabilem, & idè Martinus de San Ioseph in *mon. Confess. tom. 1. lib. 1. tract. 50. de Matrim. num. 9.* sic ait: [Muy probable es la opinion de los que afirman, que no es pecado alguno tener el acto conyugal por la delectacion que se siente en el, como no se excluyan los demas fides principales; porque el tal deleyte se consigue del acto, que de su genero es licito. Sic Diana 3. part. tract. 4. resol. 216. qui citat alios. Peto à la verdad me parece mas probable, que buscando este fin con demasiado deleyte, serà pecado venial, porque se peruierte el orden deuido: y porque el bien deleytable, que pide la naturaleza sensitua, no puede ser buen fin de las obras humanas, sino solamente el bien honesto, que es conforme à la naturaleza rational, & finis actus semper attendi debet & expectari, *lib. diximus ff. de excusat. tutor.*] Ita Martinus.

4. Et nouissimè idem docet Dicastillus de *Sacrament. tom. 3. tract. 10. disp. 9. dub. 2. num. 14.* Sic asserens: Addunt vltèrius, & satis probabiliter Basilius, Perez, Almanus *suprà*, & Maior *conclus. 7. actum* coniugij exercitum solum ob delectationem carnalem capiendam ipsi actui annexam, vt ea ratione auidius appetatur ad conseruandam speciem nullo modo esse illicitum, adhuc veniale; quod etiam probabile putat Veracrux 3. part. *speculi*, quia delectatio, seu voluptas illa verè illicita perinde atque actus ipse. Ita Diana cum aliis 3. part. *tract. 4. ref. 216.*

5. Nihilominus probabilis est non carere culpa, maxime si fiat ob nimiam illam delectationem, & solum ex desiderio illius. Vnde Augustinus de *bono coniugali cap. 6.* dixit: Coniugalis concubitus generandi causa non habet culpam, concupiscentiæ verò satiandæ venialem habet culpam, si quis tamen intendat quidem delectationem, non vt in illa sistat; sed vt ea ratione actus cum maiori delectatione exercitus, magis apte fiat, & plene in ordine ad generationem, non video esse culpam; sicut, quamuis in cibo intendere merè delectationem veniale peccatum sit, eam tamen inven-

Q q deis

Sup. hoc latèssimè in duabus Ref. præcedentibus.

Que hic est supra Ref. 200.

dere, ut ea ratione magis profit, meliusque nutriatur natura, iuxta illud delitiosorum hominum axioma; quod sapit, nutrit: nullum est peccatum. Et in hoc sensu in nostro casu admittenda est doctrina prædictorum Auctorum. Hucusque Dicastillas.

6. Dicendum est igitur, nostram opinionem contra dictum Theologum, esse etiam secundum mentem aduersariorum satis probabilem, licet contrariam, probabiliorem, & communiorem simul cum ipsis ego existimem.

Sup. hoc inf. in Ref. 205, 206, 209, & 215. §. vi. & in Ref. 187. §. Nota etiã.

7. Et ex his inferitur contra Ludouicum de S. Iuan in sum. art. 6. q. 2. §. de matrim. diffic. 3. fol. 995. & alios, quos adducit, & impugnat Leander de Sacram. tom. 2. tract. 9. disput. 2. q. 42. posse coniuges inchoare copulam delectationis causa, & postea eam non abfoluere, dummodo nec subsit periculum pollutionis alterius coniugis, & vxor inchoata ea copula contenta sit. Quia copula absque seminatione reputatur instar tactuum partium verendarum, qui inter coniuges, cessante pollutionis periculo, liciti, & permitti sunt: sicut ergo tactus, etiam si ex natura sua ordinentur ad actum, liciti sunt, quamuis non sit ultra progressus; sic & erit inchoata copula.

Quoad hoc in tom. 1. tr. 7. lege doctrinam ref. 102. & si placet alia, eius vlt. not.

8. Quæro tertio, quid sentiendum de illa doctrina Ioannis Præpositi in 3. part. D. Thom. 2. q. 6. de bono matrim. dub. 23. num. 173. vbi sic ait: Ex his patet quid dicendum, quando aliquis accedens ad suam, imaginatur fœminam pulchram, quod ardentius actum coniugalem exerceat. Si enim ita imaginetur aliam pulchram, ut animum pascat, perinde ac si rem cum illa haberet, & mortaliter peccat voluntarie sese delectando cum aliena, immo ita se gerens, ac si rem cum illa haberet: si vero hæc imaginatio solum subserviat, ut ardentius feratur in vxorem, ibi sistendo, id solum est peccatum veniale.

Sup. hoc in ref. not præterita, §. 2.

9. Idem iudicium est de aspectu picture in illum finem, licet propter periculum mentalis adulterij id planè sit dissuadendum, & in hominibus carnalibus fortè rarè abfit peccatum mortale: cum hi actum exercentes ex tali imaginatione facillè ferantur cæco impetu in aliquam, cupientes eidem adherere, quamuis non esset sua, cupiantque rem habere cum ea, quam imaginatione sibi repræsentant. Ita Præpositus. Sed ego hæc omnia puto satis periculosa, & in praxi omnino fugienda, neque vilo prætextu admittenda.

RESOL. CCIII.

An coniuges peccent etiam venialiter, si actum matrimonialem exercent causa vitanda fornicationis? Ex quo cursum inferitur, quod qui matrimonium inuenit causa vitanda fornicationis, siue sint senes, siue iuvenes, non peccare venialiter. Ex part. 3. tract. 4. Ref. 218. alias 219.

Sup. hoc supra in Ref. 201. §. Sed quid.

§. 1. **A**firmatiuè respondet D. Thomas in 4. diff. 31. q. 62. art. 2. ad 2. Bonauentura ibid. q. 2. art. 2. D. Augustinus lib. 1. de nupt. cap. 14. Gregorius lib. 3. moral. c. 20. & ex Neoterico Franciscus Syluius in addit. ad 3. part. q. 49. art. 6. concl. 4. Ratio est, quia talis coniux aliquo modo obsequitur libidini, quamuis eam coerceat intra limites matrimonij: & cum exigit debitum non causa prolis, desunt ea bona quibus actus matrimonialis honestetur, scilicet fides ex parte, & proles. Ergo, &c.

2. Sed negatiuam sententiam, & meritò sustinent Durandus in 4. diff. 31. q. 4. Paludanus q. 2. art. 3.

Maior q. vnic. concl. 4. Nauarrus cap. 16. n. 32. Philargus de offic. sacer. tom. 3. part. 2. lib. 4. cap. 19. Coniugium, num. 5. & alij, quia matrimonium post lapsum hominis in peccatum ordinatum est etiam in remedium concupiscentiæ, quæ omnia ita vera existimant, ut mihi non placeat limitatio, quam adhibet Sanchez de matrim. tom. 3. lib. 9. disput. 9. num. 4. Paludanus in 4. diff. 31. quest. 2. art. 2. D. Antonius 3. part. in 1. cap. 20. §. 11. Veraciter in speculo 3. part. art. 16. concl. 1. uterque opinionem supradictam esse amplectendam, quod alia remedia carnis coercendæ coniugij non sufficere videntur. Nam vt optimè docent Coniugium num. 9. & Layman in Theol. mor. lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. num. 2. cur necesse erit noua remedia præferre, quando ad hoc medium coniugalis vius bonum est ad eum etiam finem à Deo ordinatum, & ab Apollolo 1. Cor. 7. commendatum? Profectò valde anxiè reddentur coniuges, præsertim qui sine spe proles copulantur, si examine debeant non aliis modis, v. g. ieiuniis, aliisque carnis afflictionibus continentie suæ mederi possint. Ita Layman.

3. Ex his infero contra Syluium obijci supra in fin. quod qui matrimonium inuenit causa vitandæ fornicationis, siue sint senes, siue iuvenes, non peccare venialiter, licet ipse contrarium non bene aliter.

RESOL. CCIV.

An coniuges peccent venialiter, si exercent actum coniugalem causa valetudinis conservandæ? Et quid, si occurrit aliud medium accommodatum pro conservanda valetudine? Ex part. 3. tract. 4. Ref. 217. alias 218.

§. 1. **A**firmatiuè responder D. Thomas in 4. diff. 31. art. 2. ad 4. & in supplement. 3. q. 49. art. 5. ad 4. & Paludanus in 4. diff. 31. quest. 2. art. 2. D. Antonius 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 11. Ledema q. 49. art. 5. dub. 4. & nouissimè Franciscus Syluius in 3. p. q. 49. art. 6. concl. 5. vbi sic asserit. Qui exercent actum coniugalem causa valetudinis, venialiter peccant, quia licet finis intentus sit bonus, & medium quod eligunt sit licitum, non est tamen proportio mediij ad finem: actus enim coniugalis non est delectationis ad sanitatem corporalem, sed ad generationem.

2. His tamen non obstantibus contrarium sententiam probabilem etiam esse puto, quam tenent Major in 4. diff. 32. q. vnic. §. bis præmissis, concl. 5. Coniugium de Sacram. diff. 34. dub. 1. num. 10. Emanuel Sa. ver. debitum, num. 5. Layman in Theol. mor. lib. 5. part. 2. cap. 4. num. 3. & alij, quia cum matrimonium præcipue institutum sit ad propagationem speciei, videtur etiam secundariò institutum esse ad conseruationem individui, species enim nisi saluis individuis propagari non potest. Ergo, &c.

3. Vnde non mihi placet limitatio Fillicij tom. 2. tract. 10. part. 1. cap. 9. num. 31. Sanchez de matrim. tom. 2. lib. 9. disput. 10. num. 3. Henriquez lib. 11. c. 13. num. 5. nempe nostram sententiam tunc esse veram, quando non occurrit aliud medium accommodatū pro conservanda valetudine. Dicendum est etiam absolutè, vsum matrimonij esse licitum, etiam si pro tuenda valetudine alia media proportionata occurrerent: nam in tali casu nulla potest ostendi inordinatio cum coniux utatur re in se non mala ad effectum honestum, ad quem naturaliter est proportionata.

RESOL.